

# Lezen



STICHTING LEZEN

*De doorgaande leeslijn  
0-18 jaar*

Marieke van Dormolen  
Agnes van Montfoort  
Martijn Nicolaas  
Anne-Mariken Raukema

Oxford House  
Nieuwezijds Voorburgwal 328 G  
Amsterdam

Stichting Lezen wil graag de volgende mensen bedanken voor hun kritische opmerkingen bij de eerste versie van deze notitie:

Marion Bolte  
Ingrid Bon  
Geppie Bootsma  
Helma van Lierop  
Majo de Saedeleer  
Dick Schram  
Joop Vinck

©Stichting Lezen, Amsterdam, april 2005

<b>Inhoudsopgave</b>	<u>Pagina</u>
1. Inleiding .....	3
2. Korte beschrijving per doelgroep .....	6
2.1. De voor- en vroegschoolse periode .....	6
2.2. Primair onderwijs 6-12 jaar .....	7
2.3. Vmbo .....	8
2.4. Basisvorming havo/vwo en tweede fase .....	9
3. Aspecten van leesplezier en literaire competentie .....	10
3.1. Wegwijs maken .....	10
3.2. Tekstgericht .....	12
3.3. Lezersgericht .....	14
3.4. Rol van de beroepskracht .....	16
3.5. Rol van de ouders .....	18
4. Conclusie .....	19
5. Bijlagen .....	21
- Literatuurlijst	
- Schema's deelgebieden	
- Samenvattend schema	

## 1. Inleiding

### **Aanleiding**

Het ontwikkelen van een doorgaande leeslijn 0–18 jaar is een belangrijk aandachtspunt in het beleidsplan van Stichting Lezen. Uitgangspunt is dat een doorgaande leeslijn leidt tot plezier en inzicht in (jeugd)literatuur bij kinderen en jongeren. Deze notitie beoogt inzichtelijk te maken wat een doorgaande leeslijn volgens Stichting Lezen inhoudt en hoe die idealiter verloopt. Daarbij geeft de beschrijving van de doorgaande leeslijn aan of de doelgroepen van het leesbevorderingsbeleid in potentie worden bereikt met projecten en activiteiten. Voor zover dit niet het geval is, of waar breuken in de doorgaande lijn bestaan, kunnen aanbevelingen worden gedaan voor toekomstig beleid. De ambitie is de zwakke punten in de doorgaande lijn in de huidige cultuurplanperiode te verhelpen. Daarmee is dit stuk een toelichting op het Meerjarenbeleidsplan 2006-2008 van Stichting Lezen en uitgangspunt voor een brede discussie over de doorgaande leeslijn.

### **Visie**

Lezen biedt toegang tot nieuwe werelden en stelt de lezer in de gelegenheid kennis te nemen en te genieten van de artistieke en intellectuele reflectie op maatschappij en geschiedenis en van de manier waarop er in verschillende perioden over de wereld, de mens en de geschiedenis werd gedacht. In die zin is lezen een belangrijke voorwaarde om als kritische burger deel te nemen aan de maatschappij<sup>1</sup>. In de ontwikkeling van kind tot volwassene is voldoende aandacht voor lezen dus van essentieel belang. Kinderen en jongeren moeten daarom in iedere levensfase in de vorm van onderwijs en (buitenschoolse) projecten en activiteiten geconfronteerd worden met verschillende soorten teksten, waaronder cultureel waardevolle, literaire teksten. Zodoende leren zij deze teksten te begrijpen en zijn zij in staat ervan te genieten. Daarbij is het van belang dat inzicht en plezier in (kinder- en jeugd)-literatuur constant in wisselwerking met elkaar zijn. Plezier in het lezen van verhalen en gedichten is het begin van en een voorwaarde voor meer begrip. Omgekeerd vergroot beter begrip het plezier.

### **Definities**

*Doorgaande leeslijn* is afgeleid van het begrip *doorgaande leerlijn*. Dit geeft aan dat kinderen geen breuken zouden mogen ervaren in de leerstof in het onderwijs. In opeenvolgende leerjaren moet de leerstof van een bepaald vakgebied in oplopende moeilijkheidsgraad aanwezig zijn, zodat kinderen in elk jaar van hun onderwijs carrière met een (onderdeel van dat) vakgebied worden geconfronteerd. Daarbij moeten die onderdelen per leeftijdsfase goed op elkaar aansluiten. Bij het vakgebied lezen, leesbevordering en literatuureducatie heet dit dan een doorgaande *leeslijn*. In deze notitie gaat het daarbij alleen om leesbevordering en literatuureducatie, dus affectief en cultureel lezen. Technisch en begrijpend (leren) lezen blijven buiten beschouwing.

Een doorgaande leeslijn betekent dat kinderen en jongeren van 0-18 jaar structureel te maken krijgen met leesbevordering en literatuureducatie. Leesbevordering is alleen effectief bij een structurele aanpak. Dit betekent dat leesbevorderende activiteiten aansluiten op en/of ingebed moeten zijn in het dagprogramma (0-4 jaar) of het onderwijscurriculum. Het steven is op elke leeftijd (educatieve) activiteiten te laten plaatsvinden die bijdragen aan leesplezier en literaire competentie, de doelen van leesbevordering en literatuureducatie. Taalontwikkeling is hierbij geen expliciet doel. Wel moet duidelijk zijn waar onderdelen samenvallen met taalbeleid.

Leesbevordering en literatuureducatie liggen in het verlengde van elkaar. Het doel van leesbevordering, streven naar leesplezier, is een overkoepelend doel: kinderen zouden zo veel mogelijk positieve leeservaringen moeten hebben, ook als zij met literatuureducatie bezig zijn. Literatuureducatie heeft altijd ook als subdoel leesbevordering, waarbij wordt getracht leerlingen naar een hoger niveau teksten te tillen (gerelateerd aan het niveau van de leerlingen). Afhankelijk van de

---

<sup>1</sup> Citaat uit: *Van zwarte lijnen en witte tussenruimte tot vaste, klinkende, zinvolle werkelijkheid*. Advies over het belang van het culturele lezen en leesbevordering, Raad voor Cultuur, januari 2005.

leeftijd vallen leesbevordering en literatuureducatie steeds meer samen, hoewel nooit geheel. Waar in deze notitie sprake is van boeken worden wat betreft leesbevordering ook andere dragers bedoeld; voor literatuureducatie beperkt de term boeken zich tot literaire (kinder- en jeugd)boeken.

*Literaire competentie* betekent mee kunnen praten over literatuur, een vorm van geletterdheid. Iemand is literair competent als hij 1) wegwijz is in het brede aanbod van boeken en organisaties (wegwijs maken), 2) kennis heeft van kenmerken van literaire teksten en daarmee waardering kan ontwikkelen (tekstgerichte vaardigheden), 3) vervolgens die waardering beargumenteerd kan formuleren (lezersgerichte vaardigheden).

*Leesplezier* is niet op dezelfde manier als literaire competentie onder te verdelen in cognitieve vaardigheden die aan te leren zijn. Beleving, identificatie en verbeelding van de te lezen tekst zijn voorwaarden voor leesplezier. Daarnaast heeft de werkvorm waarin activiteiten worden aangeboden veel invloed. Voorlezen, praten over boeken en zelf schrijven zijn werkvormen die leesplezier stimuleren. Verder zijn de pedagogische aanpak, de kennis en het enthousiasme van de beroepskracht bij het aanbieden van de activiteiten van doorslaggevend belang. Bij alle activiteiten en doelen in deze notitie gelden deze voorwaarden. De door Aidan Chambers ontwikkelde werkwijze wordt volledig omarmd.

De doorgaande leeslijn wordt beschreven aan de hand van:

- 1) Doelgroepen (voor- en vroegschoolse periode, primair onderwijs, basisvorming, vmbo, tweede fase)
- 2) Doelen (leesplezier, literaire competentie)\*
- 3) Intermediairs (ouders, bibliotheek, leidster/leerkracht/docent)
- 4) Instrumenten/manieren van aanpak (gebruik van uitingsvormen cultuureducatie\*\*, voorlezen, boekpromotie, praten over boeken, jurering, wedstrijd)

\* Hierbij is literaire competentie verder onder te verdelen in: wegwijz maken, tekstgericht, lezersgericht.

\*\* Uitingsvormen cultuureducatie: receptief, reflectief en productief.

### **Aanpak**

In het beschrijven van een doorgaande leeslijn in het brede veld van leesbevordering staat Stichting Lezen een aanpak voor die niet alleen aanbod- maar ook doelgericht is. Hierbij is de verbinding tussen beide essentieel: met welk doel bied je bepaalde activiteiten aan? Die activiteiten zullen altijd gerelateerd moeten zijn aan leesplezier en literaire competentie. De bibliotheeksector staat in tegenstelling tot deze aanpak voor een meer aanbodgerichte aanpak.<sup>2</sup>

In een ideale doorgaande leeslijn wordt per doelgroep beschreven op welke manieren en door welke projecten/producten welke doelen door welke intermediairs door middel van welke instrumenten kunnen worden ingevuld. In de bijlagen bij deze notitie is dit in schema's weergegeven. In deze notitie beschrijft Stichting Lezen deze ideale doorgaande leeslijn globaal aan de hand van onderzoeksgegevens, evaluaties van leesbevorderende projecten en contacten met het veld; daarna volgt een analyse van de huidige situatie door zwakke en sterke punten in het aanbod en in de praktijk te benoemen. Zwakke punten zijn bijvoorbeeld leemtes in het aanbod of breukpunten op de doorgaande lijn. Wat betreft het leesbevorderingsaanbod van culturele en onderwijsondersteunende

---

<sup>2</sup> In *Op naar goud* formuleert de branchevereniging van openbare bibliotheken (de Vereniging) dit als volgt: 'De Vereniging neemt zich voor om in nauw contact met het veld uit dat aanbod een doorlopende leeslijn van peuter tot aan jongvolwassene te destilleren, die aan de scholen kan worden aangeboden. De samenhang met het openbare bibliotheekwerk wordt daarbij steeds in het oog gehouden.' Het doel van de Vereniging is om in het huidige aanbod van bibliotheken, dat als divers en versnipperd wordt gekenmerkt, eenheid te brengen en dit aanbod meer zichtbaar te maken. Het uniforme dienstenpakket van bibliotheken, waar de Vereniging uiteindelijk naar streeft, betreft de onderwerpen: collectie, catalogus, advies en activiteiten. In 2005 is het primair onderwijs als speerpunt gekozen.

instellingen is in dit stuk gekozen voor langlopende, landelijke projecten die aanvullend op de schoolmethoden zijn. Websites en vakliteratuur zijn buiten beschouwing gelaten.

### **Vervolg**

Stichting Lezen wil op basis van de analyse in deze notitie een brede discussie over de doorgaande leeslijn en hoe die binnen- en buitenschools optimaal bewerkstelligd kan worden op gang brengen. In het onderwijs zijn kerndoelen en eindtermen voor het taal-, lees- en literatuuronderwijs geformuleerd. Deze zijn echter zo globaal dat Stichting Lezen het noodzakelijk acht een bredere kijk te geven op hoe doelen op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie concreter invulling kunnen krijgen. Als resultaat van de discussie zouden nieuwe ‘tussendoelen leesbevordering en literatuureducatie voor 0- tot 18-jarigen’ geformuleerd kunnen worden.

## 2. Korte beschrijvingen per doelgroep

### **2.1. De voor- en vroegschoolse periode**

Ontluikende geletterdheid is inmiddels een ingeburgerd begrip in de educatie aan 0- tot 6- jarigen. Het Expertisecentrum Nederlands maakt het onderscheid 0-4 jaar (ontluikende geletterdheid) en 4-6 jaar (beginnende geletterdheid). Onder ontluikende geletterdheid wordt verstaan: een zich bij jonge kinderen steeds verder ontwikkelend inzicht in de functie van geschreven taal, uitmondend in de vaardigheid zelf schriftelijk te communiceren (beginnende geletterdheid). Vanuit het inzicht dat kinderen zelf op jonge leeftijd (vóór het formele leesonderwijs) al trachten grip te krijgen op geschreven taal is er vooral in de kleutergroepen veel aandacht gekomen voor voorbereidend lezen en schrijven.

Hoewel bij het begrip literaire competentie niet direct aan de allerjongste kinderen wordt gedacht, begint de weg naar literaire competentie bij het aanbieden van een badboekje aan een baby. Heeft een kind de dreumesleeftijd bereikt dan kan het zelf boekjes kiezen. Een kleuter kan al rijmen, boeken vergelijken en vertellen waar het verhaal over gaat. Er is met andere woorden naast en in samenhang met de ontluikende geletterdheid sprake van *ontluikende (en beginnende) literaire competentie*. Ouders, de kinderopvang, de openbare bibliotheek en het onderwijs kunnen hierop inspelen door activiteiten te initiëren onder de noemer voorbereidende literatuureducatie. De belangrijkste aspecten van literatuureducatie voor de voor- en vroegschoolse periode zijn terug te vinden in de verschillende overzichten (zie bijlage).

Beroepskrachten (met name leerkrachten, jeugdbibliothecarissen en leidsters) en ouders zijn belangrijke intermediairs. De doelgroep zelf heeft immers geen toegang tot het boekenaanbod en kan niet lezen. De voorlezers zullen bijvoorbeeld kennis moeten hebben over leeftijdsadequate boeken, de mogelijkheden van bibliotheek en (kinder)boekhandel en de landelijke en lokale acties. Ook voorleesvaardigheid is een vereiste: kinderen moeten het boek beleven en ervaren dat (voor)lezen een buitengewoon plezierige bezigheid is. Voorbereidende literatuureducatie is daarmee geen opgelegd curriculum, maar het aanbieden van voorleeservaringen en (literaire) kinderboeken, aansluitend bij de behoeftes, interesses en de cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling van een kind.

## 2.2. Primair onderwijs 6-12 jaar

In de voor- en voerschoolse periode is de basis gelegd voor het lezen en de motivatie om te lezen. Van groep 3 tot en met groep 6 zijn toetsbare streefdoelen gesteld wat betreft het (technisch) leesniveau (AVI) van de leerling. Via diverse lees- en taalmethoden wordt geprobeerd deze streefdoelen te halen. Naast de aandacht die er binnen de methoden is voor technisch en begrijpend lezen is er – zeker in de nieuwere methoden - steeds meer ruimte voor het stimuleren van belevend lezen en literatuureducatie. Het BAVI-lezen (het belevend-AVI-lezen) is daar een aansprekend voorbeeld van. Vanaf groep 6 staat het taalonderwijs niet meer in het teken van het technisch leren lezen.

De doorgaande leeslijn, zoals Stichting Lezen die definieert, heeft betrekking op de ontwikkeling van leesmotivatie en de kennismaking met jeugdliteratuur. Allerlei projecten stimuleren in aanvulling op de gebruikte taal- en leesmethoden het leesplezier in het primair onderwijs en laten kinderen zo veel mogelijk positieve leeservaringen opdoen. In veel van deze projecten, die al dan niet zijn opgenomen in het curriculum, zijn lessuggesties en boekentips opgenomen. Bij vakken als wereldoriëntatie wordt gewerkt met fictie en non-fictie boeken ter verdieping van het besproken onderwerp. Kinderen leren in de bibliotheek en schoolmediatheek ook te zoeken op thema.

In het primair onderwijs lezen kinderen veel. Het lezen is met name gericht op plezier en fantasiebevrediging. Het is belangrijk dat leerkrachten, ook in de bovenbouw, blijven voorlezen omdat kinderen dan niet worden gehinderd door technische aspecten van het lezen en kunnen opgaan in het verhaal. Ook bijvoorbeeld het zogenaamde tutor-lezen, waarbij een ouder kind voorleest aan een jonger kind, stimuleert het leesplezier. Andere activiteiten, zoals het zelf creatief schrijven, dragen hieraan eveneens bij.

Ook voor deze doelgroep is het essentieel dat boeken aansluiten bij de belevingswereld en behoefte. Kinderen waarderen boeken hoger als zij direct worden aangesproken. Het is zaak dat het aanbod voor kinderen makkelijk te vinden is en dat de leerkracht en/of de bibliotheekmedewerker of (kinder)boekverkoper kinderen in aanraking brengt met verschillende genres. Een leerkracht kent de interesses van de individuele leerlingen en kan kinderen stimuleren boeken te lezen die én aansluiten bij hun belangstelling én hen een stapje verder brengen op hun weg naar literaire competentie. Aan jongens die geneigd zijn vooral thematijdschriften te lezen kan een leerkracht informatieve boeken aanraden. Kinderen vanaf een jaar of acht lezen graag griezel-, avonturen- en grappige verhalen en serieboeken, zo blijkt uit de boekkeuze voor *De Nationale Voorleeswedstrijd* en de *Kinderjury*. In het primair onderwijs zouden deze kinderen kennis moeten maken met de minder voor de hand liggende titels die een vergelijkbare thematiek behandelen. Voor de leerlingen die niet graag lezen en/of moeite hebben met lezen ligt de drempel lager. Met andere woorden: een hoge mate van differentiatie binnen de groep is noodzakelijk om zo weinig mogelijk lezers te verliezen.

Ook als het technisch leesonderwijs is afgerond blijven leerkrachten het opdoen van positieve leeservaringen stimuleren. Als kinderen de basisschool afsluiten, hebben ze in het ideale geval een schat aan plezierige leeservaringen opgedaan en kennisgemaakt met literaire teksten. Zij hebben dan dus een positieve leesattitude en een basis voor literaire competentie. Bovendien weten zij waar ze boeken kunnen vinden en kunnen uit het grote aanbod bewust een keuze maken.



### 2.3. Vmbo

Op het vmbo zitten veel leerlingen met een minder goede leesvaardigheid; de intrinsieke motivatie tot lezen ontbreekt in veel gevallen. Hier moet dan ook worden gestreefd naar literaire competentie op het eigen niveau. Dit betekent in de praktijk dat veel vmbo'ers niet aan volwassenenliteratuur toekomen. In de derde en de vierde klas van de twee hoogste niveaus, de theoretische en de gemengde leerweg, kunnen makkelijke, niet te dikke literaire werken echter wel aangeboden worden. In de kader- en basisberoepsgerichte leerwegen en het lwoo (leerwegondersteunend onderwijs) en het praktijkonderwijs is dit echter geen haalbare kaart. Hier is het voornaamste doel het zo veel mogelijk positieve ervaringen met boeken, gedichten en daaraan gerelateerde activiteiten op te doen. Wat dat betreft zou het fictieonderwijs in het vmbo veel productieve opdrachten en activiteiten moeten bevatten waarbij de leerlingen veel doen en naar buiten gaan. Samenwerking met CKV biedt hiervoor mogelijkheden.

Vmbo-leerlingen begrijpen teksten beter wanneer het taalgebruik concreet, actief en persoonlijk is en de tekststructuur duidelijk. Net als bij jongere kinderen is het belangrijk voor de waardering en begrip van de tekst dat zij als lezer rechtstreeks worden aangesproken. De docent zou hier in zijn tekstkeuze rekening mee moeten houden. Dit geldt ook voor de keuze van een goede boekencollectie die de docent in samenwerking met de mediathecaris samenstelt. De veelal praktisch ingestelde vmbo'ers hebben behoefte aan informatieve teksten, over nuttige onderwerpen die direct toepasbaar zijn. Vooral jongens hebben een voorkeur voor niet-fictionele teksten. In fictionele teksten is het belangrijk dat het verhaal levensecht geschreven is. Daarbij komt het probleem dat het niveau van vmbo-leerlingen vaak niet aansluit op de belevingswereld van de voor hen bestemde boeken: kinderboeken zijn te kinderachtig – vooral voor jongens - en boeken voor volwassenen en adolescentenliteratuur zijn te moeilijk.

Populaire onderwerpen zijn liefde/seks, vriendschap, geweld en opgroeien tussen twee culturen. Praten over deze onderwerpen naar aanleiding van jeugdboeken is dan ook een goede werkvorm. Omdat de vmbo-populatie voor een groot deel uit jongeren met een niet-Nederlandse achtergrond bestaat, is het essentieel dat het boekenaanbod afgestemd is op hun belangstelling en leefwereld. Voorlezen door een rolmodel (bijvoorbeeld een auteur van allochtone herkomst) en elkaar verhalen vertellen bevordert het leesplezier. Essentieel op het vmbo is de emotionele en verbeeldende leesbeleving van de leerling. Door leeservaringen te delen met anderen, leren zij zichzelf ook beter kennen.

Een kapstok voor activiteiten helpt structureel aandacht te besteden aan het plezier in lezen van zowel fictionele als niet-fictionele teksten. Het is daarom raadzaam een leesbevorderingsprogramma te gebruiken (bijvoorbeeld *Bazar*) naast de methode Nederlands.

## 2.4. Basisvorming havo/vwo en tweede fase

In het voortgezet onderwijs havo/vwo staat fictie- en literatuuronderwijs, net als in de hoogste klassen van het primair onderwijs, niet in dienst van het leren lezen. Natuurlijk is het zo dat hoe meer er wordt gelezen, hoe groter de taalvaardigheid wordt maar in het voortgezet onderwijs zijn leesplezier en literaire competentie culturele doelen die niet aan leren lezen zijn gekoppeld, zoals in het primair onderwijs. Er zijn dan ook aparte kerndoelen en eindtermen voor en literatuur is ook een onderdeel van CKV1.

In de laatste fase van het voortgezet onderwijs havo/vwo zou elke leerling literair competent moeten zijn. Dit gaat voor vwo-leerlingen verder dan voor havo-leerlingen. Daarnaast zou elke leerling een positieve leesattitude moeten hebben. Wat in een doorgaande leeslijn in het voortgezet onderwijs essentieel is, is de kennismaking en het omgaan met volwassenenliteratuur en tegelijkertijd het behouden van leesplezier. Het lezen van en reflecteren op jeugd- en adolescentenliteratuur is een belangrijk middel om beide doelen van de doorgaande leeslijn te bereiken: leesplezier en literaire competentie.

De belangrijkste taken voor een docent Nederlands (met hulp van de mediathecaris) in de basisvorming havo/vwo zijn het behouden van de positieve leesattitude uit het primair onderwijs en het voortbouwen aan literaire competentie. Twee wegen naar meer leesplezier zijn belevend/verbeeldend leren lezen en creativiteit met taal. Bij het eerste draait het voornamelijk om voorlezen, het stellen van affectieve vragen bij verhalen en praten over boeken. Bij het tweede gaat het bijvoorbeeld om kennismaking met poëzie en zelf schrijven van gedichten en verhalen. Al deze activiteiten zouden dus onderdeel moeten zijn van het onderwijs in de basisvorming. Ook leerlingen van deze leeftijd zouden nog veel voorgelezen moeten worden. De discussie over maatschappelijke onderwerpen aan de hand van jeugdboeken laat zien dat alles wat deze leerlingen boeit in hun persoonlijke ontwikkeling in deze boeken terug te vinden is.

De overgang van basisvorming naar de tweede fase houdt ook de overgang van jeugdliteratuur naar volwassenenliteratuur in. Hier ligt nog vaak een probleem: het gaat voor veel jongeren te abrupt. Dit heeft ook te maken met de verschillende (literaire) ontwikkelingsfasen waar jongeren in zitten. Het kunnen begrijpen van complexere teksten gaat bij de een sneller dan bij de ander. Het is voor een docent of mediathecamedewerker zaak om het juiste boek op het juiste moment bij de juiste leerling te vinden. De belangrijke rol van de openbare bibliotheek en de boekhandel hierbij is het adviseren over de collectie. Adolescentenliteratuur is immers ook een goede brug tussen de jeugd- en de volwassenenliteratuur.

Doel zou moeten zijn dat een leerling met een positieve leesattitude de bovenbouw havo/vwo ingaat en die ook vasthoudt, zodat de docent Nederlands verder kan werken aan literair inzicht. In de tweede fase leert de leerling literaire begrippen te hanteren door zijn mening te formuleren bij verhalen en fragmenten uit de literatuurgeschiedenis. Hij leert verschillende dichtvormen en verhaalperspectieven zelf te schrijven en krijgt een globaal overzicht van de literatuurgeschiedenis, waarbij enkele kernwerken uit de Nederlandse literatuur besproken worden. Cultuuroverdracht speelt hierbij een grote rol. Daarnaast leest de leerling zelf een aantal boeken, waarbij hij kan kiezen uit een collectie waar zeker in de vierde klas ook de betere adolescentenliteratuur deel van uitmaakt.

### 3. Aspecten van leesplezier en literaire competentie

#### **3.1. Wegwijs maken**

##### IDEALE SITUATIE

Naast *tekstgericht* en *lezersgericht* is *wegwijs maken* het eerste kenmerk van literaire competentie. Het gaat hier om aanbodgerichte vaardigheden waarbij het algemene doel is: weten waar kinderboeken en (jeugd)literatuur te halen/te beleven valt en wat er op het gebied van kinderboeken en (jeugd)literatuur kan worden gelezen. Dit is een algemene eerste voorwaarde voor leesplezier en literaire competentie. Essentieel voor aanbodgerichte vaardigheden zijn bibliotheek, schoolmediatheek en (kinder)boekhandel. Kinderen zouden van jongs af aan moeten leren waar (kinder- en jeugd)literatuur te vinden is. Ook landelijke evenementen als *Gedichtendag* helpen daaraan mee.

Het is daarom belangrijk dat in eerste instantie de ouders van jonge kinderen de bibliotheek en de (kinder)boekhandel bezoeken. Doel is dat de ouders overzicht krijgen van het aanbod van boeken waaruit zij kunnen voorlezen. Daarna kunnen zij hun kinderen begeleid zelf laten zoeken in de bibliotheek en (kinder)boekhandel. Leidsters in de kinderopvang lezen de kinderen voor uit een grote collectie prenten- en kinderboeken. De kinderen zijn inmiddels zelf lid van de bibliotheek en de leerkracht in het primair onderwijs kan gebruikmaken van de leesbevorderingprogramma's van de openbare bibliotheek. Daarbij leren de kinderen zelfstandig zoeken in de collectie en leren zij ook een aantal websites kennen waarop aanbod te vinden is. De eerste klassen van het primair onderwijs bezoeken ook de mediatheek op school regelmatig.

Elk jaar in oktober vindt de *Kinderboekenweek* plaats. Goede gelegenheid voor een kennismaking met de (kinder)boekhandel. Het zou goed zijn als kinderen worden gestimuleerd hun eigen collectie kinderboeken op te bouwen. De school kan hier ook een stimulerende rol spelen door expliciet mee te werken aan campagnes als *Leesleeuw*, *Boektoppers*, *Lijsters*. Ook kan de school tijdens de *Kinderboekenweek* boeken in het centrum van de aandacht te zetten door allerhande creatieve en culturele activiteiten te organiseren zoals meedoen aan *De Nationale Voorleeswedstrijd*, een bezoek aan een kindertheatervoorstelling die gebaseerd is op een boek, een bezoek van een kinderboekenschrijver of een bezoek aan het Kinderboekenmuseum. Ook kunnen scholen en/of bibliotheken de grote populariteit van sommige kinderboekenschrijvers benutten om wat minder bekende schrijvers onder de aandacht te brengen, die bijvoorbeeld over hetzelfde thema schrijven.

Als kinderen in de eerste klas van het voortgezet onderwijs komen, blijven ze gebruikmaken van de mediatheek en leren daar naar informatie te zoeken die bij hun leeftijd en opleiding past. Ze leren websites kennen met aanbod voor hun leeftijd. Daarnaast worden ze gestimuleerd lid te blijven of te worden van de openbare bibliotheek en bezoeken ze de (kinder)boekhandel. Leesbevorderingsprojecten voor de doelgroep 12-15 jaar laten jongeren kennismaken met auteurs en boeken. Ook zou de docent Nederlands ten minste een keer per jaar een schrijver op school moeten uitnodigen. Vanaf de derde klas zou de docent met zijn leerlingen *poetry slams* kunnen bezoeken, een goede (hernieuwde) kennismaking met poëzie, en boekverfilmingen kunnen vertonen. Daarbij zien jongeren meteen dat literatuur ook kan worden beleefd in theaters, cafés en bioscopen. In de bovenbouw kunnen daar literatuurfestivals bij komen zoals de *Dag van de literatuur* of poëziefestivals. Daarnaast zou de docent Nederlands in samenwerking met de mediathecaris aandacht kunnen besteden aan de *Boekenweek*, ieder jaar in maart. Ouders kunnen in deze leeftijdsfase hun steentje nog bijdragen door met de jongeren te praten over boeken en hun boeken cadeau te doen.

##### HUIDIGE SITUATIE:

##### Sterke punten:

- Er zijn veel projecten die gericht zijn op het toegankelijk maken van het boekenaanbod en het verspreiden van aandacht voor poëzie.

- Er is brede samenwerking tussen openbare bibliotheek en primair onderwijs. De samenwerking tussen kinderopvanginstellingen en bibliotheken wordt beter.
- De mogelijkheden van nieuwe media tot het vergroten van de toegankelijkheid van activiteiten en kennis zijn volop in ontwikkeling.

Zwakke punten:

- Bibliotheken bereiken niet alle kinderen in de leeftijd van 0-12 jaar.
- Het lidmaatschap van de bibliotheek zou voor alle jongeren van 12-18 jaar gratis moeten zijn. Bibliotheken zouden in hun uitstraling meer rekening kunnen houden met jongeren.
- Samenwerking tussen openbare bibliotheek en voortgezet onderwijs staat in veel plaatsen nog in de kinderschoenen.
- Er wordt weinig gebruikgemaakt van de rol die de (kinder)boekhandel kan hebben in het lees-, fictie- en literatuuronderwijs.
- Er is tussen Kinderboekenweek en Boekenweek geen landelijke campagne gericht op 12- tot 16-jarigen en jeugdboeken.
- De vraag is of docenten wel voldoende op de hoogte zijn van het (actuele) aanbod kinder- en jeugdboeken.
- Er is op dit moment onvoldoende zicht op het bereik (in aantallen) van de landelijke leesbevorderingsprojecten, alsmede op het bereik van lokale en regionale projecten.

### 3.2. Tekstgericht

#### IDEALE SITUATIE:

Met *tekstgericht* wordt bedoeld: kennis van en inzicht in kenmerken van literaire teksten. Tekstgerichte vaardigheden zorgen ervoor dat kinderen en jongeren in staat zijn beter beargumenteerd te reflecteren op boeken en zijn daarmee een voorwaarde voor lezersgerichte vaardigheden. Kinderen en jongeren moeten in de loop van hun literaire ontwikkeling het onderscheid tussen proza, poëzie en drama leren; zij krijgen kennis van literaire genres en kunnen onderscheid maken tussen fictie en non-fictie, en tussen verhaal en werkelijkheid. Daarnaast nemen zij kennis van tekstanalytische begrippen als personages, tijd, ruimte, maar ook van beeldspraak, stijlfiguren en kenmerken van poëzie. Deze kennis wordt aangeleerd en geoefend op verschillende manieren: door zowel receptieve, reflectieve en productieve activiteiten. In alle methoden voor primair en voortgezet onderwijs worden begrippen en genres aangeleerd maar leesbevorderingsprojecten waarbij jongeren het beste boek van het jaar kiezen, kunnen deze tekstgerichte vaardigheden ook stimuleren.

In de voor- en voerschoolse periode kunnen kinderen niet alleen in receptieve zin (worden voorgelezen, aanhoren), maar juist ook in productieve en reflectieve zin kennismaken met boeken: spelletjes, liedjes, toneel, samen een prentenboek maken, zelf (samen) verhalen maken, enzovoort. De lezer is vooral speler; hij/zij ziet zichzelf veelal als onderdeel van het verhaal; gaandeweg wordt hij/zij zich bewust van het onderscheid tussen de fantasiewereld en de eigen wereld. Ook andere talige uitingen (rijm- en woordspelletjes, aftelrijmpjes) worden aangeboden, waarbij de variatie in werkvormen voor alle leeftijden belangrijk is.

In het primair onderwijs wordt op verschillende manieren gewerkt aan de beginnende en voortgezette geletterdheid. Vanaf zes jaar kunnen kinderen het verschil tussen fictie en werkelijkheid onderscheiden. Kinderen krijgen nieuwe genres als sprookjes, mythen en griezel- of fantasieboeken aangeboden. Naarmate de kinderen ouder worden komen er nieuwe genres bij en leren ze deze genres ook benoemen door kenmerken van de verschillende genres te leren. In het primair onderwijs kan al met verschillende dichtvormen worden gewerkt. Door kinderen te stimuleren zelf gedichten te schrijven kunnen verschillende soorten rijm aangeleerd worden. Bij het lezen van verhalen is sprake van een sterke identificatie met de hoofdpersoon, en er is meer dan voorheen aandacht voor het karakter van de hoofdpersoon.

In de eerste jaren van de basisvorming wordt idealiter voortgebouwd op de kennis die de leerlingen in het primair onderwijs opdeden. Er wordt verder gewerkt aan de kennis van begrippen en het onderscheid van literaire genres (dagboek, gedicht, (jeugd)roman, stripverhaal, kort verhaal). In de literaire ontwikkeling is sprake van een meer beschouwende benadering: naast deelnemer ook toeschouwer worden. In havo en vwo doorlopen de leerlingen ook de stadia van moralist en analist. Vooral in het vmbo zouden productieve activiteiten zoals zelf dichten en voordragen (bijvoorbeeld ook van rap) ingezet kunnen worden om inzicht te geven in begrippen. Hiervoor kan ook het meedoen aan een dichtwedstrijd ingezet worden. In de tweede fase wordt het literaire begrippenapparaat verder uitgebreid en wordt geleerd dit toe te passen op verhalen, fragmenten uit literaire werken en poëzie. In het vwo komen daar termen uit de literatuurgeschiedenis bij: leerlingen zouden daarmee in staat moeten zijn de literaire werken in tijd en context te plaatsen.

#### HUIDIGE SITUATIE:

##### Sterke punten:

- Het element tekstgericht is onderdeel van alle leesmethoden en methoden Nederlands en literatuur.
- Er is voldoende aanbod vanuit culturele instellingen in de vorm van lessuggesties met tekstgerichte opdrachten, vooral op het gebied van poëzie.
- Er is een doorlopende lijn in dichtwedstrijden van de poëziewedstrijd van Stichting Kinderen en Poëzie naar de wedstrijd van Doe Maar Dicht Maar.

Zwakke punten:

- In de praktijk blijken leerkrachten van groep 7 en 8 nauwelijks zicht te hebben op het lees- en fictieonderwijs in de eerste leerjaren van het voortgezet onderwijs, en andersom.
- In de opleiding voor beroepskrachten wordt onvoldoende aandacht besteed aan (eigen) tekstgerichte vaardigheden.
- Er ontbreekt voldoende overzicht en inzicht in het aanbod.

### 3.3. Lezersgericht

IDEALE SITUATIE:

Naast *tekstgericht* en *wegwijs maken* is *lezersgericht* een kenmerk van literaire competentie. Wat wordt er verstaan onder *lezersgericht*?

Het begrip heeft betrekking op drie aspecten:

1. Het kiezen van boeken
2. Het waarderen van boeken
3. Het beargumenteerd oordelen over boeken

Om een keuze uit een collectie te kunnen maken, zullen er voldoende boeken voor kinderen en jongeren voorhanden moeten zijn die aansluiten bij hun individuele mogelijkheden en behoeften. Het aanbod op school (mediatheek en klassencollectie), in de bibliotheek en thuis zal voor leerlingen toegankelijk en inzichtelijk moeten zijn. Gegeven de beschikbaarheid van een boekencollectie die aansluit bij de leerlingenpopulatie is het mogelijk van heel jonge leeftijd af kinderen vertrouwd te maken met het kiezen, het waarderen en beoordelen van boeken. De kennis en vaardigheden die jonge kinderen spelenderwijs opdoen, kunnen worden uitgebouwd gedurende de schoolloopbaan.

Voor alle leeftijden is van belang dat het boekenaanbod aansluit bij de belevingswereld en tegelijkertijd de deur openzet naar andere leefwerelden. Kinderen tot één jaar kunnen nog moeilijk zelf hun voorkeur aangeven. Zij zijn afhankelijk van hun opvoeders die zorgen voor een diversiteit in de aangeboden babyboekjes. Het aanbieden van verschillende boekjes, zowel wat vorm als illustratiestijl betreft, geeft heel jonge kinderen (en hun opvoeders) de kans kennis te maken met verschillende genres; een voorwaarde om een voorkeur te gaan ontwikkelen. Over het algemeen kunnen kinderen vanaf ongeveer één jaar zelf een boekje pakken dat ze willen bekijken of dat voorgelezen moet worden. Peuters zijn weer een stap verder. Leidsters en/of ouders kunnen hen stimuleren een boek te beschrijven dat ze graag willen 'lezen'. Ze kunnen aangeven welk boek hun voorkeur heeft ('Ik wil Nijntje'; 'Dat boek over dat lieve beertje'). Ze kunnen worden aangemoedigd om hun voor- en afkeur aan te geven. Aansluitend bij de cognitieve ontwikkeling en taalvaardigheid van kleuters kunnen leerkrachten hen stimuleren (bijvoorbeeld in een nabespreking) hun mening over het verhaal uit te spreken. Kleuters kunnen, naast een oordeel, ook al redenen geven waarom ze een boek 'leuk' of 'stom' vinden.

Nadat kinderen in groep drie begonnen zijn met het leren schrijven en lezen kunnen de stickers met 'lachebekjes' (*Boekenpret*) voor een leuk boek vervangen worden door een kort schriftelijk oordeel, waarmee een begin wordt gemaakt met argumentatie. Door het bespreken van werk van auteurs en het onder de aandacht brengen van verschillende genres, krijgen kinderen zicht op overeenkomsten en verschillen tussen boeken; een voorwaarde voor het ontwikkelen van auteur- of genrevoorkeur. In de laatste groepen van het primair onderwijs - doorlopend in het voortgezet onderwijs - hebben kinderen een voorkeur voor genres en auteurs die ze ook beargumenteerd kunnen beschrijven.

Voor het zelfbewustzijn van de leeservaringen is het belangrijk om al in de basisschool te starten met de aanleg van een *leeslogboek*. Daarin worden de ervaringen met, de kennis van en het inzicht in de verschillende soorten teksten gevolgd. Deze registratie vindt haar logisch vervolg in de basisvorming en het vmbo (fictiedossier) en in de tweede fase (leesdossier). Naast het schriftelijk verslag kunnen leerlingen vanaf de middenbouw van het primair onderwijs spreekbeurten houden en gesprekken voeren over boeken (incidenteel of bijvoorbeeld in leesclubs). De basis voor het praten over boeken is gelegd door het interactief voorlezen aan peuters en kleuters. De aard van de gesprekken varieert per onderwijstype en leeftijdsfase. In de basisvorming en het vmbo kan bijvoorbeeld het verband met maatschappelijk relevante onderwerpen worden gelegd en in de tweede fase kunnen meer filosofische thema's aan bod komen.

Belangrijk is het introduceren van steeds nieuwe genres met - bij oplopende leeftijd - een overgang van kinderboeken naar (literaire) jeugdboeken en naar volwassenenliteratuur. De (literaire) begrippen die kinderen krijgen aangereikt om hun oordeel over boeken te onderbouwen, zullen afhankelijk van het schooltype variëren in aantal en in moeilijkheidsgraad.

HUIDIGE SITUATIE:

Sterke punten:

- Er is een doorgaand jureringstraject voor kinderen van 6-18 jaar, *De Nederlandse Kinderjury, de Jonge Jury, Inktaap*.
- Er is een doorgaande lijn met betrekking tot het oordeel geven over boeken en dit vastleggen (leeslogboek, fictiedossier, leesdossier en het komt bijvoorbeeld ook voor in Boekenpret en Fantasia).

Zwakke punten:

- Zijn beroepskrachten wel voldoende toegerust in het begeleiden van de smaakontwikkeling van kinderen? Zijn zij wel voldoende op de hoogte van het aanbod, dat lezersgericht werken vergemakkelijkt en mogelijk maakt?



### 3.4. Rol van de beroepskracht

#### IDEALE SITUATIE:

Voor leidsters (vvp), leerkrachten (primaair onderwijs) en docenten (voortgezet onderwijs) en andere beroepskrachten zoals de wijkverpleegkundige (consultatiebureau) en de bibliothecaris is het belangrijk dat zij zelf enthousiast zijn over lezen en er ook voldoende tijd voor uittrekken. Zij zijn bemiddelaars die kinderen en jongeren zo veel mogelijk positieve leeservaringen en een zo breed en gevarieerd mogelijk scala van teksten aanbieden. De rol van de beroepskracht werkt het meest optimaal wanneer wordt gewerkt vanuit een zelfde pedagogisch-didactische benadering en een veilig klimaat. Het is van belang dat ook ouders hierover worden geïnformeerd en hierin worden betrokken. Daarnaast zorgt het team in de kinderopvang, basisschool en school voor voortgezet onderwijs voor een collectie boeken en het wijst leerlingen de weg naar andere plaatsen (bibliotheek, mediatheek, (kinder)boekhandel).

Voor alle doelgroepen weten beroepskrachten dat het essentieel is aan te sluiten bij de belevingswereld van het kind: lezen is een zeer persoonlijke zaak. De beroepskracht heeft inzicht in de verschillende vormen van leesattitude van de leerlingen en van soorten lezers (de bekwame en gemotiveerde leerling, de bekwame en ongemotiveerde, de onbekwame maar gemotiveerde leerling en ten slotte de onbekwame en ongemotiveerde leerling). Zij zijn zich bewust van hun eigen houding ten opzichte van taal-, lees- en literatuuronderwijs (staat de tekst of de leerling centraal?). De leerlinggerichte, affectieve benadering, met nadruk op de tekstbeleving is effectiever dan de tekstgerichte, cognitieve benadering. De beroepskracht is bekend met het gebruik van teksten uit andere culturen.

In de voor- en vroegschoolse periode onderschrijven beroepskrachten het belang van (interactief) voorlezen, liedjes en versjes zingen om het plezier in lezen te ervaren en in te gaan op het verhaal. Spreken over teksten begint in deze fase, en houdt eigenlijk nooit op; het maakt kinderen vertrouwd in de omgang met boeken en het vergroot de taalvaardigheid. In deze fase laat de beroepskracht de kinderen ook zelf verhalen vertellen. Middelen zijn onder andere (prenten)boeken, attributen en nieuwe media, die de visuele en verbale boodschap op elkaar doen aansluiten.

Op de basisschool is het goed als leerkrachten verschillende materialen en methoden naast elkaar gebruiken. De emotionele reacties op eenzelfde tekst kunnen sterk uiteenlopen. Bij het introduceren van boeken is het belangrijk dat het verhaalthema goed wordt toegelicht en de voorkennis wordt geactiveerd. Met name in de onderbouw is er aandacht voor belevend lezen; de meeste kinderen vinden lezen leuk en zijn emotioneel betrokken bij het verhaal. In de midden- en bovenbouw blijft belevend lezen belangrijk, maar is ook aandacht voor kritisch en meer afstandelijk lezen. Met het oog op de verschillende leeservaringen is het goed een tekst op verschillende niveaus te benaderen (macro-, meso- en microniveau) en de verwerkingsopdrachten daarop aan te passen. Ook krijgen leerlingen in deze levensfase verschillende leesstrategieën aangereikt, waarmee ze zich bewust worden van hun eigen competentie ten aanzien van verschillende soorten teksten.

In het voortgezet onderwijs krijgt de belevingswereld weer extra aandacht, omdat er zich andere activiteiten aandienen, die concurreren met lezen. Het is zaak dat er verbanden worden gelegd tussen het lezen in de vrije tijd en het verplicht lezen voor/op school, en die tussen andere vakken en de actualiteit. Wanneer een tekst in een breed verband wordt geplaatst, wordt de waardering groter. Ook in het voortgezet onderwijs waarderen de leerlingen dat er wordt voorgelezen. De docent in de basisvorming en tweede fase is intermediair en kent de stadia van literaire ontwikkeling van jongeren (en volwassenen). Hij/zij is zich bewust van de diversiteit van literaire ontwikkeling van de leerlingen en is ook in staat hierop te anticiperen en ernaar te handelen.

Wat betreft de scholing van de beroepskrachten is het essentieel dat de theoretische kennis en vaardigheid voor het opdoen van leesplezier en literaire competentie een verplicht onderdeel van het curriculum in de opleidingen vormt. Dat geldt voor alle opleidingen: ROC's, pabo's en lerarenopleidingen, zowel eerste- als tweedegraads. Deze theoretische kennis en vaardigheid moeten te allen tijde een praktische vertaling naar de beroepspraktijk hebben. Na- en bijscholingsbijeenkomsten zouden de meest recente inzichten moeten bieden, als een surplus van hetgeen in de opleidingen is aangeboden.

#### HUIDIGE SITUATIE:

##### Sterk punt:

- Er is redelijk veel aanbod in (na)scholing op het gebied van leesbevordering.

##### Zwakke punten:

- Het opleidingsaanbod wordt niet optimaal benut.
- Modules jeugdliteratuur worden veelal facultatief aangeboden en vormen geen vast onderdeel in het curriculum van met name pabo's en universitaire lerarenopleidingen.
- Leesbevordering kent geen prioriteit bij de educatieve uitgeverij die het aanbod voor de opleidingen vormgeven.
- Nascholingsmogelijkheden zijn niet altijd bekend bij (onderwijs)instellingen.
- Nascholing is meer aanbodgericht dan vraaggericht. Peuterspeelzalen, consultatiebureaus en scholen stellen vaak andere prioriteiten. Een extra, geoordeeld budget (zoals bijvoorbeeld voor de vve-scholing) leidt wel tot het volgen van nascholing.

### 3.5. Rol van de ouders

#### IDEALE SITUATIE:

In de voor- en voerschoolse periode zijn kinderen op hun weg naar literaire competentie voornamelijk afhankelijk van het aanbod van hun opvoeders. Ouders, beroepskrachten in de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg en leerkrachten in groep 1 en 2 hebben een essentiële rol in het stimuleren van ontluikende literaire competentie en leesbeleving bij de 0- tot 6-jarigen. Dat vooral de rol van ouders en het leesklimaat thuis hierbij van cruciaal belang is, is bekend. Ouderbetrokkenheid bij (voor)lezen zou niet moeten stoppen op het moment dat een kind zelf kan lezen. Gedurende de periode in het primair onderwijs en wellicht ook daarna zouden ouders betrokken kunnen zijn bij de literatuureducatie en het stimuleren van leesplezier van hun kinderen. De aanvankelijk intensieve stimulering door ouders van jonge kinderen zal plaats maken voor een belangstellende ondersteuning van oudere kinderen.

Zeker voor jonge kinderen hebben ouders de taak het aanbod van boeken voor hen te ontsluiten. Ze zullen hun dreumesen, peuters en kleuters wegwijs kunnen maken in de (kinder)boekhandel en bibliotheek. Ze kunnen thuis – afhankelijk van hun financiële mogelijkheden - een gevarieerde boekencollectie opbouwen. Kinderen die nog niet kunnen lezen zijn afhankelijk van het voorlezen door volwassenen: ouders en beroepsopvoeders. Wanneer kinderen het lezen onder de knie hebben, zullen ouders aangespoord moeten worden te blijven voorlezen. Naast plezier in samen lezen geeft dit de mogelijkheid kinderen ook met moeilijkere boeken te laten kennismaken.

Na het primair onderwijs zullen ouders redelijk op de hoogte moeten zijn van het fictie- en literatuuronderwijs op school en het boekenaanbod voor 12- tot 18-jarigen. Alleen dan zullen zij in staat zijn hun kinderen te enthousiasmeren voor lezen en hen te ondersteunen in het kiezen van boeken. Ouders zouden in deze leeftijdfase bijvoorbeeld discussies kunnen voeren over maatschappelijke onderwerpen naar aanleiding van (controversiële) boeken.

#### HUIDIGE SITUATIE:

##### Sterk punt:

- Groot aanbod voor ouders van 2- tot 6-jarigen in het kader van de voor- en voerschoolse educatie.

##### Zwakke punten:

- De ouderbetrokkenheid stopt vaak als het kind zelf kan lezen; dit geldt met name voor de groep ouders met een geringe leescultuur thuis.
- Het (project)aanbod voor ouders houdt op vanaf groep 3.
- Een deel van de ouders is niet op de hoogte van de mogelijkheden van de bibliotheek en het gratis lidmaatschap voor kinderen.
- Ouders zijn vooral indirect te bereiken; via de instellingen (onderwijs, kinderopvang e.d.) die hun kinderen bezoeken.

#### 4. Conclusie

In de beschrijving van de doorgaande leeslijn is het voor Stichting Lezen van belang zicht te krijgen op de doelen van leesbevordering en literatuureducatie voor verschillende leeftijdsfasen om vervolgens te inventariseren welke landelijke projecten en activiteiten bijdragen aan leesplezier en literaire competentie. Een overzicht van de landelijke projecten is weergegeven in de bijlagen.

Vanwege de essentiële rol die de intermediairs hierbij hebben, zijn tevens de rol van ouders en beroepskrachten en de (na)scholingsmogelijkheden die er voor hen zijn, beschreven. De bevindingen zijn redelijk positief. Er zijn veel projecten gericht op het toegankelijk maken van het boekenaanbod. Alle leeftijdsgroepen worden bediend. Wel lijkt voor basisscholen het aanbod van leesbevorderingsprojecten en -activiteiten wat onoverzichtelijk. Hier zou meer structuur in aangebracht kunnen worden. De Projectbank taal/lezen op [www.leesplein.nl](http://www.leesplein.nl) en [www.literatuureducatie.nl](http://www.literatuureducatie.nl) van Stichting Lezen zijn goede eerste stappen. Het bestaan van deze websites dient dan wel beter te worden gecommuniceerd.

De bibliotheek heeft vooral in het primair onderwijs een sterke rol en is veel méér dan boekenleverancier. Contacten tussen bibliotheek en het voortgezet onderwijs en bibliotheek en kinderopvang behoeven versterking. Het lidmaatschap van de openbare bibliotheek voor 0- tot 18-jarigen is nu nog niet overal gratis. Dat is wel wenselijk. Het netwerk bibliotheek- (kinder)boekhandel en onderwijs- of opvanginstelling staat nog in de kinderschoenen. (Kinder)boekhandels zouden moeten bezien welke acties voor de doelgroepen (0-18 jaar) effectief zijn en vaker ervaringen met elkaar moeten uitwisselen.

Wat het aspect lezersgericht betreft, hetgeen vooral betrekking heeft op een oordeel vormen en geven over boeken/literatuur, bestaan er voor 6- tot 18-jarigen verschillende jureringsprojecten. Voor de peuters en kleuters is iets dergelijks er niet. Het principe van een leeslogboek is er al wel voor alle leeftijdsgroepen, zij het voor de jongste leeftijdsgroep alleen als onderdeel van *Boekenpret*. In hoeverre beroepskrachten in staat zijn om het geven van een individueel oordeel te begeleiden is overigens de vraag. Om kennis en inzicht in tekst en genrekenmerken te bevorderen (tekstgericht) is er voldoende aanbod. Niet in de laatste plaats omdat dit aspect onderdeel uitmaakt van een taal- of leesmethode en de methoden Nederlands en literatuur.

Cruciaal blijven de kennis, het inzicht en de vaardigheden van de beroepskrachten. Het aanbod in (na)scholing voor leidsters, bibliothecarissen, leerkrachten (BO) en docenten (VO) is er. Er wordt echter (te) weinig gebruik van gemaakt. Binnen de initiële opleidingen liggen prioriteiten vaak op een ander vlak. Leesbevordering is bijvoorbeeld op de SPW III opleiding een facultatieve module en in de universitaire lerarenopleiding Nederlands is geen aandacht voor jeugdliteratuur terwijl eerstegraads docenten ook in basisvorming en vmbo komen te werken. Ook bij nascholing speelt een andere prioriteitstelling, naast het beschikbare budget, een rol. Basisschoolleerkrachten hebben dientengevolge bijvoorbeeld vaak weinig zicht op hetgeen de leerling aan lees- en fictieonderwijs te wachten staat in het voortgezet onderwijs. Waarschijnlijk geldt hetzelfde voor leidsters ten opzichte van de gestelde eisen van het primair onderwijs (beginniveau kleuters). Leesbevordering moet een vast onderdeel vormen van het beleidsplan, van zowel kindercentra, basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs. Kennis van werkerreinen van elkaar in dezen is onontbeerlijk. Ook het overzicht van het aanbod en het kunnen bepalen van leesbehoeftes van leerlingen ontbreekt nogal eens.

Er zijn vooral veel projecten bedoeld om ouders in de eerste levensjaren van hun kind bij het voorlezen te betrekken. Dit geldt in hoge mate voor de voor- en voerschoolse periode in het kader van achterstandsbestrijding. Als kinderen eenmaal redelijk leesvaardig zijn (einde groep 3) eindigt de rol van ouders vaak. Het stimuleren van blijvende betrokkenheid bij het lees- en fictieonderwijs van hun kinderen lijkt op zijn plaats, evenals het informeren over de belangrijke rol van bibliotheken.

Ten slotte: er is op dit moment onvoldoende zicht op het bereik (in aantallen) van de landelijke leesbevorderingsprojecten, alsmede op het bereik van lokale en regionale projecten. Het landelijke aanbod is op genoemde tekortkomingen na redelijk renderend; de vraag moet worden beantwoord in hoeverre de landelijke, regionale en lokale projecten tezamen de geconstateerde hiaten dichten.

## Bijlagen

### Literatuurlijst:

- J. Bos-Aanen, T. Sanders en L. Lentz: *Tekst, begrip en waardering*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2002
- J. Boter: *Uitleengegevens als marketinginformatie*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2001
- M. Braaksma en E. Breedveld: *Het schoolvak Nederlands opnieuw onderzocht*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2003
- W. van Elsäcker: *Begrijpend lezen*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2002
- B. de Jager: *Leesbegrip, leesplezier en de Friese taalnorm*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2003
- I. Guldemond: *Emotionele betrokkenheid bij jeugdliteraire teksten*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2003
- Y. Kaufmann: *Voorlezen*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2000
- S. Kelderman en S. Janssen: *Informatiegebruik door lezers*, Delft: Eburon, 2002
- G. Kraaykamp: *Leesbevordering door ouders, bibliotheek en school*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2002
- J. Land, T. Sanders, L. Lentz en H. van der Bergh: *Tekstbegrip en tekstwaardering op het vmbo*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2002
- C. Lemaire: *Lezen doen we samen!*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2004
- K. Piek: *Zoveel lezen we (niet)*, Amsterdam: Stichting Lezen, 1995
- A. Raukema, D. Schram en J. Hakemulder (red.): *Lezen en leesbevordering in een multiculturele samenleving*, Delft: Eburon, 2000
- A. Raukema, D. Schram en C. Stalpers (red.): *Lezen en leesgedrag van adolescenten en jongvolwassenen*, Delft: Eburon, 2002
- M. Steendijk: *Een boekenwurm van zeven maanden door Bookstart*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2004
- S. Tellegen, L. Alink en P. Welp: *De attractie van boek en computerspel*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2002
- S. Tellegen en M. Lampe: *Leesgedrag van vmbo leerlingen*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2000
- S. Tellegen en J. Frankhuisen: *Waarom is lezen plezierig?* Delft: Eburon, 2002
- M. van de Ven: *Nieuwe Media en Lezen*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2000
- Verhallen, Bus en De Jong: *Elektronische boeken in de vroegschoolse educatie*, Amsterdam: Stichting Lezen, 2004

Schema's deelgebieden:

### Wegwijs maken

Wegwijs maken is het eerste criterium van literaire competentie. Het gaat hier om aanbodgerichte vaardigheden waarbij het algemene doel is: kennis hebben van waar literatuur te halen/te beleven valt en wat er op het gebied van literatuur gelezen kan worden. Essentieel voor deze vaardigheden zijn bibliotheek en boekhandel.

Leeftijd	Activiteiten	projecten
0-2 jaar	Bezoek voorlezers aan de bibliotheek en boekhandel	Boekenpret via JGZ
2-4 jaar	Bezoek bibliotheek	NVD Boekenpret/Boekenbas
4-6 jaar	Bezoek bibliotheek Bezoek kinderboekhandel Bezoek kindertheater	NVD Boekenpret/Fantasia Kinderboekenmuseum Kinderboekenweek Leesbevorderingsprogramma plaatselijke bibliotheek
6-8 jaar	Bezoek bibliotheek en schoolmediatheek Bezoek kinderboekhandel Bezoek kindertheater	Kinderboekenweek Kinderboekenmuseum Leesbevorderingsprogramma plaatselijke bibliotheek Fantasia
8-10 jaar	Bezoek bibliotheek en schoolmediatheek Bezoek kinderboekhandel Bezoek kindertheater	Kinderboekenweek Leesbevorderingsprogramma plaatselijke bibliotheek Fantasia Kinderboekenmuseum
10-12 jaar	Bezoek bibliotheek (zelfstandig zoeken) en schoolmediatheek Bezoek kinderboekhandel Bezoek kindertheater	De Nationale Voorleeswedstrijd Kinderboekenweek Leesbevorderingsprogramma plaatselijke bibliotheek Kinderboekenmuseum Schrijver in de klas
12-16 jaar vmbo	Bezoek aan bibliotheek, mediatheek en boekhandel Stimulering lidmaatschap OB Bezoek Poetry Slams, festivals	Bazar Dag van de Jonge Jury Schrijver in de klas
12-15 jaar basisvorming	Kennismaking met mediatheek/media-educatie Stimulering lidmaatschap OB Bezoek boekhandel	Dag van de Jonge Jury Schrijver in de klas
15-18 jaar tweede fase	Kennismaking met Boekenweek, literatuurfestivals, poetry slams e.d. Aandacht voor discipline-overstijging Bezoek boekhandel Media-educatie	Dag van de literatuur Boekenweekproject Letterkundig Museum Schrijver in de klas

## Lezersgericht

Lezersgericht heeft betrekking op:

- Het kiezen van boeken
- Een oordeel geven over boeken
- Een oordeel beargumenteren

Leeftijd	Activiteiten	Projecten
0-2 jaar	Kiest (en pakt) zelf een boekje uit een collectie	Boekenpret
2-4 jaar	Kiest zelf een boek door onderwerp/hoofdpersoon te beschrijven ('Ik wil Dribbel') Geeft voor- en afkeur aan	Boekenpret
4-6 jaar	Kiest zelf prenten- en voorleesboeken Geeft een kort mondeling oordeel (leuk; stom)	Boekenpret (het leeslogboek: 'Boekenboek')
6-8 jaar	Kiest een boek uit een collectie* Geeft een beargumenteerd mondeling oordeel (Ik vind het leuk omdat...) Geeft een kort schriftelijk oordeel	Kinderjury
8-12 jaar	Kiest een boek uit een collectie* Kan eigen genre- of auteursvoorkeur beschrijven (Ik houd van spannende boeken/Roald Dahl omdat...) Geeft een kort, beargumenteerd schriftelijk oordeel over kinder- en jeugdliteratuur	Kinderjury Fringo Leespiramide Leeslogboek
12-16 jaar vmbo	Kiest een boek uit een collectie* Geeft een beargumenteerd, mondeling en schriftelijk oordeel over jeugdboeken Kan uiteenzetten welk genre/auteur de voorkeur heeft	Jonge Jury Bazar Lessuggesties Gedichtendag
12-15 jaar basisvorming	Kiest een boek uit een collectie* Vormt een oordeel over jeugdboeken Kan uiteenzetten welk genre/auteur de voorkeur heeft Beargumenteert het oordeel mondeling en schriftelijk	Jonge Jury Lessuggesties Gedichtendag
15-18 jaar tweede fase	Kiest een boek uit een collectie* Kan waardering uitspreken over literatuur Kan uiteenzetten welk genre/auteur de voorkeur heeft Beargumenteert het oordeel met behulp van literaire begrippen	Inktaap Boekenweekproject Lessuggesties Gedichtendag Boek en Film



\* Een boek kiezen uit een collectie heeft betrekking op de collectie in de bibliotheek, de mediatheek, de boekhandel en websites.

## Tekstgericht

Als kenmerken van literaire teksten zijn grofweg aan te duiden:

- Onderscheid proza, poëzie en drama
- Onderscheid in receptieve, reflectieve en productieve activiteiten
- Kennis van genres en onderscheid fictie en non-fictie, verhaal en werkelijkheid
- Kennis van tekstanalytische begrippen als personage, tijd, ruimte
- Kennis van beeldspraak, stijlfiguren et cetera

Ofwel, in schema:

Leeftijd	Activiteiten	Projecten
0-2 jaar	Voorlezen van verhalen, prentenboeken, versjes, rijmspelletjes, liedjes, etc.	Boekenpret <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal en lezen uit de projectenbank
2-4 jaar	Voorlezen van verhalen en versjes, rijmpjes, liedjes, aftelversjes, zelf rijmen, (toneel)spelen, prentenboeken, tekenen n.a.v. verhaal, kleurplaten, spelletjes n.a.v. boeken	Boekenpret <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> (peuterboekenplein), projecten uit projectenbank
4-6 jaar	Voorlezen van verhalen en versjes, voorwaarden voor aanvankelijk lezen ontwikkelen (ontluikende geletterdheid), kindertoneelvoorstellingen, kinderfilms, (toneel)spelen, zelf (samen) verhalen maken, verhalen naspelen, prentenboeken	Boekenpret <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal en lezen uit de projectenbank, Lijsters, Tijdschrift in de klas
6-8 jaar	Voorlezen, zowel verhalen als gedichtjes. Naar jeugdtonaal en kinderfilms kijken, verhalen naspelen, (toneel)spelen, zelf (samen) verhalen maken, verschil tussen verhaal en gedicht maken, werken met prentenboeken en andere genres (dierenboeken)	Fantasia, Kinderen en Poëzie, Lijsters, <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal en lezen uit de projectenbank, Tijdschrift in de klas
8-10 jaar	Voorlezen, zelf verhalen, gedichtjes maken/schrijven, toneelspelen, jeugdtonaal en kinderfilms zien, toneelspelen, verhalen naspelen, aandacht voor ironie, beeldspraak en andere (erg eenvoudige) stijlfiguren, lezen en zelf maken van eenvoudige strip (en elementaire kennis van strips), eerste en eenvoudige kennismaking met (niet zo benoemde) begrippen als personage, tijd en ruimte door te werken met prentenboeken en andere genres	Boek en film projecten, Fantasia, Kinderboekenweek, Kinderen en Poëzie, <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal en lezen uit de projectenbank, Lijsters, Tijdschrift in de klas

10-12 jaar	Voorlezen (voorgelezen worden en aan elkaar en jongere kinderen voorlezen – tutor-lezen) Zelf verhalen en gedichten schrijven, jeugdtoneel, kinderfilms, zelf toneelspelen, beeldspraak en andere (eenvoudige) stijlfiguren, aandacht voor kranten en tijdschriften, lezen en zelf maken van eenvoudige stripverhalen (kenmerken van strips), blijven werken met prentenboeken om begrippen (niet zo genoemd) als tijd, ruimte en personage te duiden	De Nationale Voorleeswedstrijd, Boek en Film projecten, Kinderboekenweek, Kinderen en Poëzie, Krant in de Klas, Klassefilm, <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal en lezen uit de projectenbank, Lijsters, Museumlessen bij jeugdtentoonstelling (NLDM), Tijdschrift in de klas
12-14 jaar (vmbo)	Blijven voorlezen, toneel zien en zelf uitvoeren, films zien, beeldspraak en andere stijlfiguren, lezen en zelf maken van stripverhalen (kenmerken van strips, effecten), eenvoudige begrippen uit de tekstanalyse (tijd, ruimte, personage)	Boek en Film projecten, School der Poëzie, Doe maar dicht maar, fictiemethoden, Bazar, Krant in de Klas, Jonge Jury, <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal en lezen uit de projectenbank, Lijsters, Poëzierenue (SdP), Tijdschrift in de klas
14-16 jaar (vmbo)	Blijven voorlezen, toneel zien en zelf uitvoeren, film zien, beeldspraak en andere stijlfiguren, lezen en zelf maken van stripverhalen, voortbouwen op tekstanalytische kennis	Boek en Film projecten, School der Poëzie, Doe maar dicht maar, fictiemethoden, Bazar, Krant in de klas, Jonge Jury, <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal en lezen uit de projectenbank, Lijsters, Poëzierenue (SdP), Tijdschrift in de klas,
12-15 jaar (basisvorming)	Blijven voorlezen, toneel zien en zelf uitvoeren, films zien, beeldspraak en andere stijlfiguren, lezen en zelf maken van stripverhalen, eenvoudige begrippen uit de tekstanalyse (benoemd), genres (al te benoemen) als sport, techniek, verliefd en pesten	Boek en Film projecten, Doe maar dicht maar, fictiemethoden, Krant in de klas, Doe maar dicht maar, <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal en lezen uit de projectenbank, Jonge Jury, Lijsters, Poëzieleesdossier (ZB), Poëzierenue (SdP), Tijdschrift in de klas

16-18 jaar (tweede fase)	Incidenteel voorlezen, toneel zien en zelf uitvoeren, film zien, voortbouwen op begrippen uit de tekstanalyse,	Literatuurmethoden, Boek en Film projecten, Krant in de klas, Boekenweekproject, <a href="http://www.leesplein.nl">www.leesplein.nl</a> , projecten taal- en lezen uit de projectenbank, Dag van de Nederlandse film, Dag van de Literatuur, Lijsters, Dichtvorm, Sensaties, Doe maar dicht maar, De Inktaap, Lucebert-project (SdP), Museumlessen bij Gaan waar de woorden gaan (NLMD), Poëzieleesdossier (ZB), Poëzierevue (SdP), Tijdschrift in de klas
18 jaar en ouder	Lezen, je laten adviseren over het boekenaanbod (vrienden, familie, media) en keuze maken	Verfilmde boeken lezen, bioscoopbezoek, literatuur- en poëziefestivals, Boekenweek, romans, verhalenbundels, poëzie (en toneel) lezen, dag- en weekblad

## Beroepskracht

Leeftijd	Activiteiten	Projecten
0-2 jaar	Maakt voor het kind gebruik van de bibliotheek Leest in het kindercentrum dagelijks voor uit baby- en dreumesboeken Heeft kennis van het boekenaanbod voor deze leeftijdsgroep en kan goede keuzes maken	Cursus Boekenwijzer, Cursus interactief voorlezen in de vve-taallijn, Boekenpret, Praatjes maken (taalstimulering bij peuters en kleuters), ROC module, Lezen doen we samen!
2-4 jaar	Maakt met het kind gebruik van de bibliotheek Leest in kindercentrum dagelijks voor Heeft kennis van het boekenaanbod voor deze leeftijdsgroep, kan goede keuzes maken en zorgt voor variatie Is vertrouwd met interactief voorlezen	Cursus Boekenwijzer, Cursus interactief voorlezen in de vve-taallijn, Boekenpret, Praatjes maken (taalstimulering bij peuters en kleuters), ROC module, Lezen doen we samen!
4-6 jaar	Kiest met kind boeken in de bibliotheek maakt kind wegwijs in bibliotheek en mediatheek Leest dagelijks voor Zorgt voor variatie in het aanbod (incl. cd-rom's) Kan kind begeleiden en adviseren in de keuze van boeken	Cursus Boekenwijzer, Cursus interactief voorlezen in de vve-taallijn, Boekenpret, Praatjes maken (taalstimulering bij peuters en kleuters), ROC module, De Nationale Voorleesdagen, Lezen doen we samen!
6-8 jaar	Laat kind boeken kiezen in bibliotheek en mediatheek Leest voor en biedt daarin variatie en meer complexe teksten aan Kan kind begeleiden en adviseren in de keuze van boeken	Aan de slag met kinderboeken, Leeskracht!, Opleiding tot taal/leescoördinator, Cursus oordelen over kinderboeken, Kinderboekenweek, Lezen doen we samen!
8-10 jaar	Stimuleert het lenen van boeken kiezen in bibliotheek en mediatheek (en kopen via (groot)ouders) Leest dagelijks voor en biedt daarin variatie en meer complexe teksten aan Kan kind begeleiden en adviseren in de keuze van boeken	Aan de slag met kinderboeken, Leeskracht!, Opleiding tot taal/leescoördinator, Cursus oordelen over kinderboeken, Kinderboekenweek, HSN, Lezen doen we samen!
10-12 jaar	Stimuleert het lenen van boeken kiezen in bibliotheek en mediatheek (en kopen via (groot)ouders) Leest regelmatig voor en biedt daarin variatie en meer complexe teksten aan Is op de hoogte van het boekenaanbod en projecten en neemt daar actief aan deel en stimuleert leerlingen mee te doen Is bekend met de eindtermen en de praktijk van het lezen in de middenbouw en de basisvorming Kan kind begeleiden en adviseren in de keuze van boeken	De Nationale Voorleeswedstrijd, Aan de slag met kinderboeken, Leeskracht!, Opleiding tot taal/leescoördinator, Cursus oordelen over kinderboeken, Kinderboekenweek, Lezen doen we samen!, HSN, bijscholing van Fantasia.

12-14 jaar (vmbo)	Stimuleert het lenen van boeken kiezen in bibliotheek en mediatheek (en kopen via (groot)ouders) Leest regelmatig voor en biedt daarin variatie en meer complexe teksten aan Is op de hoogte van het boekenaanbod en projecten en neemt daar actief aan deel en stimuleert leerlingen mee te doen Kan leerling begeleiden en adviseren in de keuze van boeken	Lezen doen we samen!, HSN, Lezen in het vmbo (en andere studiedagen), Tsjip/Letteren
14-16 jaar (vmbo)	Stimuleert het lenen van boeken kiezen in bibliotheek en mediatheek (en kopen via (groot)ouders) Leest regelmatig voor en biedt daarin variatie en meer complexe teksten aan Is op de hoogte van het boekenaanbod en projecten en neemt daar actief aan deel en stimuleert leerlingen mee te doen Is bekend met de eindtermen en het leesonderwijs en –gedrag van jongere en oudere leerlingen -kan leerling begeleiden en adviseren in de keuze van boeken	Lezen doen we samen!, HSN, scholingsmodules bij Bazar, cursus Oordelen over kinder- en jeugdliteratuur, Tsjip/Letteren
12-15 jaar (basisvorming)	Stimuleert het lenen van boeken kiezen in bibliotheek en mediatheek (en kopen via (groot)ouders) Leest regelmatig voor en biedt daarin variatie en meer complexe teksten aan Is op de hoogte van het boekenaanbod en projecten en neemt daar actief aan deel en stimuleert leerlingen mee te doen Is bekend met de eindtermen en de praktijk van het lezen in de basisschool en Tweede Fase Kan leerling begeleiden en adviseren in de keuze van boeken	Lezen doen we samen! BulkBoeks dag van het Literatuuronderwijs, cursus Oordelen over kinder- en jeugdliteratuur, Tsjip/Letteren,
16-18 jaar	Stimuleert het lenen van boeken kiezen in bibliotheek en mediatheek (en kopen via (groot)ouders) Leest af en toe voor en biedt daarin variatie en complexere teksten aan Kan leerling begeleiden en adviseren in de keuze van boeken	Lezen doen we samen! BulkBoeks dag van het Literatuuronderwijs, Docentendag Letterkundig Museum, Tsjip/Letteren
18 jaar en ouder		Lezen doen we samen!

## Ouders

In de voor- en vroegschoolse periode zijn kinderen in hun weg naar literaire competentie voornamelijk afhankelijk van het aanbod van hun opvoeders. Ouders, beroepskrachten in de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg en leerkrachten in groep 1 en 2 hebben een essentiële rol in het stimuleren van ontluikende literaire competentie en leesbeleving bij de 0- tot 6-jarigen. Dat vooral de rol van ouders en het leesklimaat thuis hierbij van cruciaal belang is, is bekend. Ouderbetrokkenheid bij (voor)lezen zou niet moeten stoppen op het moment dat een kind zelf kan lezen. Gedurende de hele basisschoolperiode en wellicht ook daarna zouden ouders betrokken kunnen zijn bij de literatuureducatie en het stimuleren van leesplezier van hun kinderen.

Leeftijd	Activiteiten	Projecten
0–2 jaar	Maakt voor kind gebruik van de bibliotheek Leest thuis dagelijks baby- en dreumesboeken voor Heeft kennis van leeftijdsadequate boeken	Boekenpret (via JGZ) Boekenbas De Nationale Voorleesdagen Ouderavond: plaatselijke bibliotheek/kinderboekenavond.nl Voorleesgids (Kinderboekenweek)
2–4 jaar	Kiest met kind boeken in de bibliotheek Leest dagelijks voor Zorgt voor variatie in boekaanbod Is vertrouwd met interactief voorlezen	Boekenpret (via JGZ of psz/kdv) Boekenbas De Nationale Voorleesdagen Ouderavond: plaatselijke bibliotheek/kinderboekenavond.nl Voorleesgids
4–6 jaar	Kiest met kind boeken in de bibliotheek Maakt kind wegwijs in de bibliotheek Bezoekt met kind boekhandel Leest dagelijks voor Zorgt voor variatie in boekaanbod Evt.: zorgt voor prentenboek, cd-roms	Boekenpret (via BO) Boekenbas De Nationale Voorleesdagen Ga jij een verhaal vertellen? Voorleesgids Kinderboekenweek
6–8 jaar	Laat kind boeken kiezen in de bibliotheek Leest (moeilijkere boeken) voor Bekijkt met kind boekenwebsites Evt.: zorgt voor cd-roms met verhalen	Ga jij een verhaal vertellen? Kinderboekenmolen (kinderboekenweek) Aanbod uitgeverijen via BO (b.v. Boektoppers Malmberg)
8–10 jaar	Lest dagelijks (interactief) voor Stimuleert boeken lenen (en kopen)	Ga jij een verhaal vertellen? Kinderboekenmolen (Kinderboekenweek) Aanbod uitgeverijen via BO (bijv. Boektoppers Malmberg)
10–12 jaar	Leest (interactief) voor Stimuleert bibliotheekbezoek	Kinderboekenmolen (Kinderboekenweek) Aanbod uitgeverijen via BO (bijv. Boektoppers Malmberg)
12–16 jaar vmbo	Is globaal op de hoogte van de inhoud van fictie onderwijs Kent globaal het boekaanbod Kan kind op verzoek ondersteunen in b.v. boekkeuze	
12–15 jaar	Is globaal op de hoogte van de inhoud van	

basisvorming	fictieonderwijs Kent globaal het boekenaanbod Kan kind op verzoek ondersteunen in bijv. boekkeuze	
15–18 jaar tweede fase	Is globaal op de hoogte van de inhoud van fictieonderwijs Kent globaal het boekenaanbod Kan kind op verzoek ondersteunen in bijv. boekkeuze en beoordeling van literatuur	

NB:

Naast de in de derde kolom genoemde projecten is een groot aantal projecten specifiek gericht op de voor- en vroegschoolse educatie. Deze projecten of programma's zijn gericht op het voorkomen van onderwijsachterstanden en vallen om die reden buiten dit overzicht.



**Bijlage: Samenvattend schema**

//////////////////////////////////// = leemte	----- = geen leemte
---	---------------------

Doel	0-4 jaar	4-6 jaar	6-12 jaar	12-16 jaar vmbo	12-15 jaar bavo	15-18 jaar 2 <sup>e</sup> fase
<b>1. Aanbodgericht</b>						
<b>Structureel aanbod</b>	Boekenpret, Boekenbas	Boekenpret, Boekenbas	Fantasia Fantasia Plus	Bazar (Bazar Plus)	-----	-----
<b>Landelijke campagne</b>	De Nationale Voorleesdagen	De Nationale Voorleesdagen	Kinderboekenweek De Nationale Voorleeswedstrijd	Jonge Jury	////////////////////////////////	Boekenweekproject
<b>Museaal aanbod</b>	-----	Kinderboekenmuseum	Kinderboekenmuseum	////////////////////////////////	////////////////////////////////	Gaan waar de woorden gaan, LM
<b>Kennismaking met schrijver, illustrator</b>	-----	Schrijver of illustrator in de klas	Schrijver in de klas	Schrijver in de klas	Schrijver in de klas	Schrijver in de klas
<b>Non-fictie lezen</b>	-----	-----	Krant in de klas en Tijdschrift in de klas	Krant in de klas en Tijdschrift in de klas	Krant in de klas en Tijdschrift in de klas	Krant in de klas en Tijdschrift in de klas
<b>Ontmoeting met schrijvers</b>	-----	Schrijver in de klas	Schrijver in de klas	Dag van de Jonge Jury	Dag van de Jonge Jury	BulkBoeks Dag van de Literatuur
<b>2. Lezersgericht</b>						
<b>Voorlezen stimuleren</b>	Boekenpret	Boekenpret	De Nationale Voorleeswedstrijd	////////////////////////////////	////////////////////////////////	-----
<b>Mening geven</b>	////////////////////////////////	////////////////////////////////	Kinderjury	Jonge Jury	Jonge Jury	Inktaap
<b>Bewustwording</b>	Boekenpret Leeslogboek	Boekenpret Leeslogboek	Leeslogboek	Fictiedossier	Fictiedossier	Leesdossier

Doel	0-4 jaar	4-6 jaar	6-12 jaar	12-16 jaar vmo	12-15 jaar bavo	15-18 jaar 2 <sup>o</sup> fase
<b>Idem, nu m.b.t poëzie</b>	-----	-----	//////////	Poëzieleesdossier	Poëzieleesdossier	Poëzieleesdossier
<b>3. Tekstgericht</b>						
<b>Gedichten lezen en schrijven</b>	-----	-----	//////////	Poëzierenue	Poëzierenue	Poëzierenue
<b>Gedichten schrijven en wedstrijd</b>	-----	Annie M.G. Schmidt dag	Kinderen en Poëzie, Lessuggesties Gedichtendag	Doemaardichtmaar, Lessuggesties Gedichtendag	Doemaardichtmaar, Lessuggesties Gedichtendag	Doemaardichtmaar, Lessuggesties Gedichtendag
<b>Belevend lezen</b>	-----	-----	BAVI lezen	Methode Nederlands	Methode Nederlands	Literatuurmethode
<b>Andere (film) fictievormen</b>	-----	-----	Boek en film	Boek en film	Boek en film	Boek en film, Dag van de Nederlandse film
<b>4. Beroepskrachten</b>						
<b>Scholing</b>	ROC	ROC/pabo	pabo	Opleiding HBO, 2 <sup>o</sup> (en 3 <sup>o</sup> ) graad, ook Universitaire lerarenopleiding	Opleiding HBO 2 <sup>o</sup> graag, Universitaire lerarenopleiding	Universitaire lerarenopleiding
<b>Na- en bijscholing</b>	Cursus Boekenwijzer Boekenpret/Fantasia	Cursus Boekenwijzer Boekenpret/Fantasia	Aan de slag met kinderboeken, Leeskracht, HSN	Aanbod van landelijke pedagogische centra en universiteiten, HSN	Aanbod van landelijke pedagogische centra en universiteiten, HSN, BulkBoeks Dag van het Literatuuronderwijs	Aanbod van landelijke pedagogische centra en universiteiten, HSN, BulkBoeks Dag van het Literatuuronderwijs, Studiedag Letterk. Museum

Doel	0-4 jaar	4-6 jaar	6-12 jaar	12-16 jaar vmo	12-15 jaar bavo	15-18 jaar 2 <sup>o</sup> fase
<b>Idem, m.b.t. de doorgaande leeslijn</b>	Lezen doen we samen ////////////////////////////////////	Lezen doen we samen ////////////////////////////////////	Lezen doen we samen Cursus oordelen over kinder- en jeugdboeken	Lezen doen we samen Cursus oordelen over kinder- en jeugdboeken	Lezen doen we samen Cursus oordelen over kinder- en jeugdboeken	Lezen doen we samen ////////////////////////////////////
<b>Idem, m.b.t. (actueel) aanbod</b>	////////////////////////////////////	////////////////////////////////////	Taal/lezen primair, Leesgoed	Jeugdliteratuur in de basisvorming	Jeugdliteratuur in de basisvorming, Tsjip/Letteren	////////////////////////////////////
<b>Vakbladen</b>	Leeskraam	Leeskraam		Jeugdliteratuur in de basisvorming	Jeugdliteratuur in de basisvorming, Tsjip/Letteren	Tsjip/Letteren
<hr/>						
<b>5. Ouderbetrokkenheid</b>						
<b>Landelijke campagne</b>	De Nationale Voorleesdagen	De Nationale Voorleesdagen	////////////////////////////////////	-----	-----	-----
<b>Structureel aanbod</b>	Boekenpret en Boekenbas	Boekenpret en Boekenbas	////////////////////////////////////	-----	-----	-----
<b>Informatie geven</b>	Voorleesgids Kinderboekenweek	Voorleesgids Kinderboekenweek	Kinderboekenmolen	////////////////////////////////////	////////////////////////////////////	////////////////////////////////////